

Regional satsing for forskningsbasert innovasjon (REGIONSATSING)

**Satsingsbeskrivelse
2017-2019**

Norges forskningsråd
Postboks 564
1327 Lysaker
Telefon: 22 03 70 00
Telefaks: 22 03 70 01
bibliotek@forskningsradet.no
www.forskningsradet.no/

Publikasjonen kan bestilles via internett:
www.forskningsradet.no/publikasjoner

eller grønt nummer telefaks: 800 83 001

Grafisk design omslag:
Foto/ill. omslagsside:

Oslo, april 2016

ISBN 978-82-12-03507-2 (pdf)

1. Sammendrag

Forskningsrådets regionale oppdrag er gitt gjennom vedtektene som sier at Rådet skal *arbeide for å fremme innovasjon i næringslivet og offentlig sektor i hele landet*. Regional policy fra 2014 gir retning til dette arbeidet og Regional satsing for forskningsbasert innovasjon– kort omtalt som regional satsing, operasjonaliserer regional policy.

Regional satsing bygger på og fører videre erfaringene fra programmene Forskningsløft i Nord (Nordsats) og Virkemidler for regional FoU og innovasjon (VRI). Regional satsing skal styrke sammenhengen mellom det regionale, nasjonale og internasjonale arbeidet for forskningsbasert innovasjon. Satsingen skal videreføre innsatsen for å ta hele landets kunnskapsinfrastruktur og ressursbase i bruk. Dette vil bidra til å øke verdiskapingen, konkurransekraften og omstillingsevnen. Det er hver regions unike muligheter og utfordringer som skal ligge til grunn for den særskilte innsatsen regional satsing består av.

Regional satsing varer i første omgang i perioden 2017-2019, som en overgangsordning fram til regionreformen trår i kraft. Regional satsing er planlagt og målsatt utfra en lengre tidshorisont.

Regional satsing har tre pilarer. Disse er 1) breddevirkemidler for mobilisering til forskningsbasert innovasjon (kompetansemegling, forprosjekter, etc.), 2) Kapasitetsløft for å styrke kompetanse- og forskningstilbudet for næringslivet i områder med særlig potensial eller særlige behov og 3) kunnskap og dialog om regionalt arbeid med forskningsbasert innovasjon.

Forskningsrådets strategiske samarbeidspartner i regionene er per i dag fylkeskommunen, da fylkeskommunen har det strategiske og politiske ansvaret for næringsutvikling i fylkene¹. Samarbeid mellom Forskningsrådet, fylkeskommunene, Innovasjon Norge og SIVA skal sikre koordinering og arbeid for felles mål om vekst i regionen. Regionale forskningsfond (RFF) er fylkeskommunenes strategiske verktøy for forskning og innovasjon og fylkeskommunene må avklare rammene for samarbeid og arbeidsdeling med RFF i hver region.

Regional satsing skal støtte opp under Forskningsrådets øvrige tilbud ved å mobilisere til blant annet SkatteFUNN, nærings-ph.d., BIA og andre innovasjonsprogrammer, samt EUs rammeprogram for forskning og utvikling, Horisont 2020.

¹ Dersom fylkeskommunen, etter regionreformen, blir erstattet av et annet regionalt nivå med strategisk og politisk ansvar for næringsutvikling, vil Forskningsrådet samarbeide med dette nivået.

2. Bakgrunn

2.1 Strategiske perspektiver

Regional satsing støtter oppunder målsettingene og intensjonene i bredden av Forskningsrådets strategier.

- *Hovedstrategien* vektlegger samhandling og mobilisering som virkemidler for å oppnå mer forskningsorientert næringsliv og offentlig sektor.
- Underliggende strategier og policyer for *høgskolene, instituttsektoren, innovasjon, offentlig sektor* og det *internasjonale arbeidet* vektlegger blant annet samspill og kunnskapsflyt mellom FoU, utdanning og arbeidsliv. De påpeker at tilgang på kompetanse og kunnskap som kan bidra til nyskaping er nødvendig for næringsutvikling i en region.

Ved å bruke geografisk nærhet, proaktivitet og samarbeid som verktøy i arbeidet med mobilisering og kapasitetsbygging, vil regional satsing bidra til måloppnåelse på disse ulike strategiske områdene.

Møte sentrale samfunnsutfordringer

I årene framover må Norge omstille seg fra en sterk oljedrevet økonomi til en mer allsidig og grønn økonomi. Bedrifter i alle deler av landet er del av nasjonale og internasjonale konkurransesystemer, og de opererer i ulike regionale kontekster. Derfor er regionalt differensierte strategier som spiller godt sammen med nasjonal og internasjonal innsats avgjørende for å lykkes med omstillingen. Utfordringer som er særlig relevante for Forskningsrådets regionale innsats er:

- Næringslivets investeringer i forskning og utvikling (FoU) har hatt en svak negativ utvikling i forhold til Norges BNP og gjennomsnittet for OECD. Målet er det motsatte. Det er forskjeller mellom regionene og mobiliseringsarbeidet må bli tilpasset regionale forhold for å få effekt. *For å nå nasjonale målsettinger, både om 3 % av BNP til forskning og flere kvalifiserte søknader til Horisont 2020 må vi mobilisere regionalt.*
- Norge har generelt et høyt utdanningsnivå, men utdanningsnivået i deler av næringslivet er relativt lavt. Det er sammenheng mellom utdanningsnivå i bedriftene og sannsynligheten for at de bruker forskning eller er involvert i forskningssamarbeid. Det er sammenheng mellom hvor folk studerer og hvor de velger å jobbe, men det er ofte lite samsvar mellom tilbudet av utdanning og behovet i næringslivet regionalt. *Derfor må vi styrke regionale forsknings- og utdanningsmiljøer på områder som er viktige for nåværende og framtidig regionalt næringsliv, og bedre samspillet mellom forskning, næringsliv og myndigheter.*
- Norsk næringsliv er god på prosessinnovasjon, og mange bedrifter innoverer basert på erfaringsbasert kunnskap og korte avstander mellom operatørene og ledelsen. Produktinnovasjonene er ofte inkrementelle (stegvise) og stimuleres av kontakt med kunder. Bedrifter som har høy grad av erfaringsbasert innovasjon, kan forsterke og forbedre innovasjonsarbeidet ved å kombinere den erfaringsbaserte innovasjonen med forskningsbasert kunnskap, -metode og -kompetanse. *Regionale forsknings- og utdanningsmiljøer bør ta sentrale roller i å utløse slike muligheter og skape nettverk til nasjonale og internasjonale kunnskapsaktører.*

- Det er betydelige barrierer for kunnskapsflyt og samarbeid mellom næringslivet og universitets- og høgskolesektoren. *Innsats for forskningsbasert innovasjon må derfor ta tak i utfordringene både i bedriftene og forsknings- og utdanningsmiljøene.*
- Vi må ta vare på klima og miljø på kloden og sørge for økt bærekraft i den økonomiske og sosiale utviklingen framover. Det betyr blant annet at vi må utvikle grønt næringsliv, styrke bærekraften i velferdssamfunnet og løse utfordringene knyttet til bedre helse i et samfunn med flere eldre. *Forskningsrådets hovedstrategi legger sterk vekt på betydningen av forskning for innovasjon og bærekraft. Bærekraft; miljømessig, økonomisk og sosialt, må være et gjennomgående tema i all innsats for innovasjon, utvikling og omstilling i hele landet.*

Utfordringene framhever betydningen av å se kompetanse/utdanning, forskning og innovasjon i sammenheng. Det krever gode samarbeidsrelasjoner mellom nasjonale og regionale utviklingsaktører og at kunnskapsinfrastrukturen i hele landet blir tatt i bruk.

Geografi

Regional satsing skal være en satsing for hele landet. Arbeidet er organisert regionalt fordi det øker nærheten til problemstillingene og aktørene som har gjennomføringsansvaret og med det øker sjansene for måloppnåelse.

Norge har en godt utbygd forsknings- og utdanningsinfrastruktur. Denne infrastrukturen er ikke alltid tilpasset behovene til private og offentlige aktører i omgivelsene på en måte som gjør at den blir tatt i bruk så godt som mulig. Ved å tilby kapasitetsløft som virkemiddel i noen regioner og sammen med fylkene organisere mobiliseringsvirkemidler i hele landet, vil Forskningsrådet bidra til at flere tar i bruk disse de mulighetene som forsknings- og utdanningsmiljøene representerer.

Flere fylker har lavere FoU-investeringer enn det man kunne forvente utfra bransjesammensetningen i fylket og regional satsing skal ta utgangspunkt i fylkenes forsknings- og utviklingsstrategier.

Regional satsing vil også mobilisere til bedre geografisk spredning av andre virkemidler i Forskningsrådet. Her vil vi trekke fram SkatteFUNN, som har en bredere og mer ulik geografisk fordeling enn øvrige midler til innovasjon, noe som kan tyde på et potensiale for å øke den forskningsbaserte innovasjonen også gjennom andre programmer. Styrket mobiliseringsvirksomhet til SkatteFUNN de siste årene, med "åpen dag" i hele landet, har økt søkingen til denne ordningen kraftig. Dette bekrefter erfaringene fra VRI om at nærhet er viktig i mobiliseringsarbeidet. Det samme gjør følgeevalueringen av Regionale forskningsfond.

Forskningsrådet vil samarbeide med fylkeskommuner i hele landet i deres strategiske utviklingsarbeid, for eksempel i utvikling av regionale utviklingsstrategier for smart spesialisering. Forskningsrådet utvikler blant annet regionale kunnskapsgrunnlag som vil være relevante i denne sammenheng.

2.2 Faglige perspektiver

Regional satsing har faglig utgangspunkt i kunnskapen om regionale innovasjonssystemer, relatert mangfold, innovasjonsmåter i bedrifter, og

absorpsjonskapasitet. Disse faglige perspektivene gir mulige innganger til å ta tak i de samfunnsutfordringene som er sentrale for den regionale satsingen.

Regionale innovasjonssystemer er et rammeverk for å drøfte utviklingsmulighetene i en region. Ved å identifisere egenskapene i innovasjonssystemet, både styrkene og svakhetene, har man et utgangspunkt for å ta tak i utfordringene. Ved å se det regionale innovasjonssystemet i en nasjonal, internasjonal og tverr-regional sammenheng kan man styrke relasjoner og samhandling med aktører utenfor regionen.

Begrepet *absorpsjonskapasitet* er mye brukt om bedrifters evne til å tilegne seg ny kunnskap. Bedrifter som har høy absorpsjonskapasitet vil være dyktige til å hente inn ny kunnskap, de vil ha gode mekanismer for læring i organisasjonen, og de vil ha god evne til å bruke den nye kunnskapen. Bedrifter kan utvikle og styrke sin absorpsjonskapasitet over tid, ved å forsterke etablerte læringsmekanismer og læringsmønstre. For arbeidet med å påvirke bedriftenes absorpsjonskapasitet kan det være nyttig å skille mellom potensiell og realisert absorpsjonskapasitet. Potensiell absorpsjonskapasitet er en organisasjons evne til å hente inn kunnskap, ta opp i seg ny kunnskap og delta i nettverk som deler kunnskap. Realisert absorpsjonskapasitet er en organisasjons evne til å utnytte den nye kunnskapen og organisasjonens evne til å konvertere ny kunnskap til nye produkter, tjenester og prosesser. Tilsvarende, vil en del forskningsmiljøer ha behov for å styrke sin absorpsjonskapasitet for å forstå bedrifters behov og bli bedre samarbeidspartnere for næringslivet. Utdannings- og forskningsmiljøenes evne til å utvikle og formidle relevant kunnskap til bedrifter er også avgjørende for å kunne få til et samarbeid mellom bedrifter og forskningsmiljøer. Her vil blant annet faglig forståelse, språk, incentiver, mål og forventninger spille inn på mulighetene for innovasjon og samarbeid.

Utgangspunktet for nyskaping og omstilling er de enkelte bedriftene og bedrifter med ulike *innovasjonsmåter* vil ha ulike behov. Målet med regional satsing er å øke næringslivets evne og vilje til forskningsbasert innovasjon. Derfor er målgruppen bedrifter uten innovasjonserfaring eller som innoverer basert på erfaring og som kan koble forskningskunnskap og -metode til sitt innovasjonsarbeid. For å bistå disse bedriftene må vi aktivt oppsøke og samarbeide med dem, enkeltvis og i grupper og nettverk. Da gir læringsteori og begrep som absorpsjonskapasitet nyttige perspektiver, både for det operative arbeidet og for å kunne videreutvikle og tenke nytt rundt virkemidlene. Siden absorpsjonskapasiteten er mulig å påvirke, er innsats for kompetanseheving relevant for innovasjons- og omstillingsevnen i bedriftene.

Beslektet mangfold utvider mulighetene for endring og nyskaping ved å synliggjøre nye næringer det kan være muligheter for å utvikle i en region eller i landet. Alle næringer har kunnskapsbaser, som består av kunnskap som er særlig viktige for den aktuelle næringen. Ved å identifisere næringer som er relatert til de kunnskapsbasene der regionen er sterk, og legge til rette for næringsutvikling her, kan myndighetene føre en aktiv politikk som stimulerer til nyskaping og omstilling.

Politisk relevans

Regjeringens langtidspan for forskning og høyere utdanning setter styrket konkurransekraft og innovasjonsevne som ett av tre mål. Den slår fast at evnen til å utvikle, absorbere og ta i bruk kunnskap er vesentlig for konkurransekraften, og at det er behov for offentlige ordninger som stimulerer til samarbeid mellom universiteter og

høyskoler og næringslivet. *Satsingen vil bidra til operasjonalisering av målet om styrket konkurransekraft og innovasjonsevne.*

Regjeringen vil styrke forskningsinnsatsen for å nå målet om at forskning skal utgjøre tre prosent av BNP innen 2030. Regjeringen har også satt som mål at Norge skal vinne tilbake to prosent av de konkurranseutsatte midlene i Horisont 2020ⁱ. Satsingen vil bidra til at Norge når 3 % -målet og 2 % -målet gjennom innsats for mobilisering – og kompetanseheving i hele landet.

Både regionstruktur og struktur i universitets- og høgskolesektoren er i endring. Regjeringen legger vekt på kvalitet og kritisk masse som begrunnelser for sammenslåing i større enheter. Regjeringen ønsker om lag 10 regioner fra 2020 og foreslår blant annet at regionene får ansvar for utforming og oppfølging av oppdrag til Forskningsrådet. Videre at én folkevalgt region samtidig blir én RFF-regionⁱⁱ. Samfunnsutviklerrollen skal være sentral blant de nye regionenes oppgaver; stortinget har vedtatt at hovedvekten av oppgaver skal være på områdene kompetanse, kommunikasjon og næringsrettet innsatsⁱⁱⁱ. *Satsingen vil understøtte samfunnsutviklerrollen til regionene på områdene kompetanse og næringsutvikling og den regionale rollen til universitets-, høgskole og instituttsektoren.*

EU videreutvikler sin forskningspolitikk med Horisont 2020 og sin regionalpolitikk med vekt på smart spesialisering^{iv}, og ser forsknings- og regionalpolitikken i sammenheng. Regionale strategier og geografisk nærhet blir brukt som virkemidler for å oppnå målene i forsknings- og innovasjonspolitikken. Forskningsrådet har hentet inspirasjon fra EUs politikk for innovasjon gjennom smart spesialisering og vil hente erfaringer fra dette arbeidet videre i oppfølgingen av satsingen.

3. Mål for programmet

Visjon

Norge skal være et foregangsland for regionalt spisset innsats for forskningsbasert innovasjon. Koordinering av det regionale og nasjonale arbeidet for forskningsbasert innovasjon skal bidra til økt verdiskaping i hele landet.

Hovedmål

I hele landet skal regional satsing

- Øke verdiskapingen i næringslivet gjennom forskningsbasert innovasjon
- Styrke forsknings- og utdanningsmiljøene som relevante og dyktige samarbeidspartnere for næringslivet
- Styrke sammenhengen mellom regional og nasjonal innsats for forskningsbasert innovasjon gjennom strategisk samarbeid mellom Forskningsrådet og fylkeskommunene

Hovedmålet skal oppnås gjennom arbeid innenfor tre pilarer og utfra tre delmål. Pilarene er nærmere beskrevet i kapittel 4.

Delmål

- Mobilisering til forskningsbasert innovasjon skal få flere aktører til å bruke forskning i sitt innovasjonsarbeid og få aktører som allerede driver med forskningsbasert innovasjon til å høyne sine ambisjoner.

- Resultater skal blant annet være økt geografisk spredning i bruken av de nasjonale programmene og SkatteFUNN
- Økt kapasitet for forskningsbasert innovasjon skal øke bedriftenes konkurransevne, og styrke forsknings- og utdanningsmiljøene som samarbeidspartnere for næringslivet.
 - Resultater skal blant annet være tydelige endringer i samarbeidskonstellasjoner mellom næringslivet og FoU, styrkede studie- og forskningstilbud og tydelige endringer i næringslivets holdninger til å bruke forskning og inngå i forskningssamarbeid
- Kunnskap og dialog skal styrke fylkeskommunene som samfunnsutvikler, i samarbeid med de regionale partnerskapene, og styrke samarbeidet mellom Forskningsrådet og fylkene.

Målgrupper

Hovedmålgruppen for regional satsing er bedrifter som innoverer basert på erfaring og som kan oppgradere sitt innovasjonsarbeid gjennom bruk av forskning og forskningsbaserte metoder. Bedrifter uten innovasjonserfaring, men med potensiale for å dra nytte av forskningsbasert innovasjon er også i målgruppen. Forskningserfarne bedrifter kan delta i samarbeidsprosjekter som styrker bedriftene med mindre forskningserfaring.

Forsknings- og utdanningsmiljøer er samarbeidspartnere i satsingen og har særlig sentrale roller innenfor kapasitetsløftene (pilar 2).

Fylkeskommunene er Forskningsrådets samarbeidspartnere i satsingen. De kan også være operatører av deler av innsatsen. Fylkene prioriterer næringer med vekstpotensiale, utfra sine forsknings- og utviklingsstrategier.

Samarbeid mellom næringsliv og offentlig sektor kan være utgangspunkt for innovasjon på flere områder. Arbeidsformene i regional satsing er også relevante for mobilisering av offentlig sektor til forskningsbasert innovasjon. Forskningsrådet vil derfor legge til rette for samarbeid med aktører og satsinger som har offentlig sektor som primær målgruppe og for at offentlig sektor kan bli involvert i samarbeidet med næringslivet.

Innovasjoner er nye eller vesentlig forbedrede varer, tjenester, prosesser, organisasjonsformer eller markedsføringsmodeller som tas i bruk for å oppnå verdiskaping og øvrig samfunnsnytte. Innovasjoner er altså noe nytt og nyttig som blir tatt i bruk, gjerne også i andre sammenhenger enn der innovasjonen oppsto.

Med **forskningsbasert innovasjon** mener vi her innovasjonsarbeid som blir styrket av kunnskap og/eller metoder fra forskning, for eksempel gjennom at bedrifter inngår samarbeid med forskningsmiljøer i sitt arbeid med utvikling av nye produkter og prosesser.

4. En satsing med tre pilarer

For å nå målene i regional satsing er det nødvendig med innsats på flere områder og strategisk samarbeid mellom Forskningsrådet, fylkeskommunen og regionale og nasjonale utviklingsaktører. Regional satsing har følgende tre pilarer:

1. Breddevirkemidler for mobilisering til forskningsbasert innovasjon.
2. Kapasitetsløft for å styrke kompetanse- og forskningstilbudet til næringslivet i områder med særlig potensial eller særlige behov
3. Kunnskap og dialog om regionalt arbeid med forskningsbasert innovasjon

Strategisk samarbeid

Forskningsrådet vil nedsette en referansegruppe for satsingen. Referansegruppen blir ledet av Forskningsrådet og vil som et minimum ha representanter fra fylkeskommunene, det øvrige virkemiddelapparatet og finansierende departementer. Gruppen vil diskutere og anbefale 3-årige handlingsplaner for det felles arbeidet i regional satsing.

Handlingsplanene blir oppdatert og rullert hvert år. Jevnlig kontakt mellom Forskningsrådet og de andre medlemmene i referansegruppen vil legge til rette for godt samarbeid om gjennomføringen av satsingen. Vedtak om bevilgninger vil bli fattet av programstyret for VRI i 2016 og av Forskningsrådets divisjonsstyre for innovasjon fra 2017.

I fylkene vil Forskningsrådet delta i og være i strategisk dialog med de regionale partnerskapene generelt og fylkeskommunen spesielt. Godt samarbeid med Innovasjon Norge, SIVA og de regionale forskningsfondene vil styrke muligheten for å nå målene med satsingen.

Pilar 1, Mobilisering til forskningsbasert innovasjon

Breddevirkemidler for mobilisering skal få flere bedrifter til å bruke forskning i sitt innovasjonsarbeid og få bedrifter som allerede driver med forskningsbasert innovasjon til å høyne sine ambisjoner. Dette er aktiviteter som vil være nødvendig i alle deler av landet.

Til forskjell fra VRI er pilar 1 ren mobiliseringsvirksomhet, så struktur- og systembygging inngår ikke i denne pilaren.

Begrunnelse

Mange bedrifter kjenner ikke godt nok til mulighetene i forskningsbasert innovasjon eller i virkemiddelapparatets ordninger for dette. Forskningsrådet er lite kjent i næringslivet og Forskningsrådet må samarbeide med regionale aktører for å nå ut til bedriftene.

Mobiliseringsvirkemidlene skal mobilisere direkte og indirekte til virkemidler som nærings-ph.d., SkatteFUNN, RFF, og BIA og andre innovasjonsprogrammer, samt Horisont 2020.

Virkemidler

- Kompetansemegling –både i enkeltbedrifter, gjennom samlinger og i nettverk. Kompetansemeglere diskuterer prosjektidéer og muligheter med bedrifter og kan koble bedriften med relevant forsker. Kompetansemeglerne kan også arrangere møter der bedrifter og forskere diskuterer muligheter og idéer. Kompetansemegling mobiliserer til regionale, nasjonale og internasjonale ordninger, samt til forprosjekter.
- Forprosjekt er mindre FoU-prosjekter i bedrifter med liten eller ingen FoU-erfaring. Bedriften må samarbeide med et FoU-miljø i prosjektet, for å bygge relasjoner mellom bedrifter og forskningsmiljøer og gi bedriftene en smakebit på forskningssamarbeid. Forprosjekt bør være forberedende til deltagelse i andre ordninger; regionalt, nasjonalt og internasjonalt.
- Nettverksmøter for bedrifter samler ulike typer aktører for å diskutere en aktuell problemstilling. Kompetansemeglere organiserer møtene, som har som mål at deltagerne kommer fram til en felles konklusjon eller handlingspunkter, som kan lede til felles prosjekter eller satsing. Nettverksmøter egner seg blant annet til å samle aktører fra ulike næringer til felles diskusjoner av muligheter, for eksempel i form av forskning til nytte for flere bedrifter innen en næring.
- Forsker, næringsliv eller student til låns betyr at en forsker jobber en periode i en bedrift, eller en person fra næringslivet jobber en periode i et forsknings- og utdanningsmiljø. Eller studenter skriver bachelor-/masteroppgaver i bedrift eller hospiterer en periode i en bedrift. Mobilitetsordningene skal utvide nettverk, stimulere til samarbeid og gi utveksling av kunnskap mellom forskning og næringsliv.

I tillegg arrangerer Forskningsrådet kurs og kampanjer, som kurs i prosjektutvikling (Prosjektverksted), SkatteFUNN "Åpen dag" og tilsvarende arrangementer som bidrar til å mobilisere søkere til Forskningsrådets programmer, RFF og Horisont 2020. Forskningsrådet vil også gjennomføre kurs og samlinger for kompetansemeglere og prosjektledere.

Fordeling av midler

Fylkeskommuner, enkeltvis eller flere sammen, er mottagere av midler og Forskningsrådets kontraktspartner i pilar 1. Det operative arbeidet kan aktører fra forsknings- og utdanningsmiljøer, klyngeorganisasjoner, næringshager, kunnskapspark, etc. utføre.

Tildeling av midler forutsetter at Forskningsrådet og regionen, som består av en eller flere fylkeskommuner, blir enige om

- Hvilke målsettinger og aktivitets- og resultatmål som skal ligge til grunn for innsatsen
- Hvordan mobiliseringsvirkemidlene skal bidra til å realisere de regionale forsknings- og utviklingsstrategier
- Aktiviteter og virkemidler for mobilisering, samt relevante tiltak for kjønnsbalanse, kjønnsperspektiver, kommunikasjon og formidling, og internasjonalisering er vurdert og inkludert
- Fordeling av roller og oppgaver i det operative arbeidet
- Muligheter for å justere arbeidet underveis.

Forskningsrådet og fylkeskommunen/e skriver kontrakt basert på enighet om treårige prosjektbeskrivelser med handlingsplan som oppdateres årlig. Forskningsrådet vil rådføre seg med fagekspert i løpet av forhandlingsprosessen.

Forskningsrådet tar som utgangspunkt en lik fordeling av midler mellom fylkene. Alle fylker har bedrifter med svært ulik grad av involvering i forskning og de har mer og mindre sentrale områder. Det er derfor behov for mobiliseringsmidler i hele landet og at disse blir brukt til å understøtte gode utviklingsstrategier i samspillet mellom by og omland.

Årlige samarbeidsmøter mellom fylkeskommunene og Forskningsrådet og oppdaterte handlingsplaner gir grunnlag for videre samarbeid i år to og tre. Forskningsrådet kan finansiere maksimalt 50 % av godkjente prosjektkostnader. Fylkeskommunen må kontantfinansiere minst 25 % av godkjente prosjektkostnader. Som i VRI vil Forskningsrådet på grunn av forvaltningsloven og statsstøtteregelverket godkjenne hvert enkelt forprosjekt og forsker til låns.

Kurs og kampanjer er Forskningsrådets hovedansvar. Fylkene og referansegruppen kan komme med innspill til Forskningsrådets planer og innholdet i kursene.

Pilar 2, Kapasitetsløft

Kapasitetsløft er strategisk prioritert innsats for forskning, innovasjon og kompetanse i områder med særlig potensiale eller særlige behov. Det er næringslivets behov eller potensiale som skal være utgangspunktet for kapasitetsløftet. Målet er økt verdiskapingspotensial i regionen gjennom økt evne og vilje til forskningsbasert innovasjon i næringslivet. Kapasitetsløft kombinerer innsats for å styrke utdannings- og forskningsmiljøene med mobiliseringsvirkemidler.

Hovedmålgruppe er bedrifter, og forsknings- og utdanningsmiljøer er samarbeidspartnere. Samarbeidet må være forankret i fylkeskommunen, regionale strategier og regionale partnerskap.

Begrunnelse

Kapasitetsløft skal legge grunnlag for økt forskningsbasert innovasjon i næringslivet og økt deltagelse i regionale, nasjonale og internasjonale virkemidler.

Løftene skal samtidig styrke forsknings- og utdanningsmiljøene som samarbeidspartnere for næringslivet. Kapasitetsløft må være samarbeidsprosjekter og må spille godt sammen med andre virkemidler.

Virkemidlet kapasitetsløft bygger på erfaringene fra både Forskningsløft i Nord og VRI².

Sentrale kjennetegn ved kapasitetsløft

- Kapasitetsløft må være tilpasset utfordringene og mulighetene i den aktuelle regionen, både i aktørsammensetning og innhold
 - Løft skal skape endring som øker verdiskapingspotensialet i regionen. De som får støtte må sannsynliggjøre store muligheter for slik endring som følge av løftet
 - Løft skal styrke samarbeidet mellom forskning, utdanning og næringsliv, og bør styrke samarbeidet med relevante miljøer nasjonalt og internasjonalt.
 - Løft skal bidra til en bærekraftig utvikling og omstilling av næringslivet i Norge
 - Campus-modeller kan koble sterke fagmiljø til regioner som mangler relevante forsknings- og utdanningsmiljøer
 - Der eksisterende fagmiljøer blir styrket, bør disse ha muligheter til ta en posisjon nasjonalt, gjerne også globalt
 - Løftet kan med fordel understøtte utvikling av nytt næringsliv
 - Aktørene og personene i et kapasitetsløft er avgjørende. Prosjektleder må ha evne til å ta en samfunnsbyggende rolle
-
- Fylkeskommunen må være sentral samarbeidspartner i løftene, faglig og finansielt
 - Det regionale partnerskapet kan med fordel være styringsgruppe for løftet
 - Løftene er ikke avgrenset av fylkesgrenser og kan bestå av både større og mindre regioner enn fylker
 - Løft skal være langsiktige satsinger og må ha tilstrekkelig budsjettmessig tyngde til å skape resultater. Det vil kreve medfinansiering fra flere ulike aktører og god koordinering med andre utviklingsprosjekter i regionen. Midlene i regional satsing skal fungere som katalysator for større utviklingsprosjekter.

Virkemidler i kapasitetsløft – eksempler

Bruk av virkemidler må være tilpasset utviklingsbehovene i det enkelte løftet. Eksempler på relevante virkemidler vil være

- Utvikling av studietilbud på høyere grads nivå
- Stipendiatstillinger
- Post. doc.-stillinger
- Professorater og andre universitetsstillinger
- Forsker, næringsliv og student til låns (se beskrivelse under pilar 1)
- Nettverksmøter (se beskrivelse under pilar 1)
- Kompetansemeglere (se beskrivelse under pilar 1)
- Forprosjekter (se beskrivelse under pilar 1)
- Eksperimentering, altså uttesting av nye virkemidler for å nå de definerte målsettingene med løftet. Eksperimenteringen må skje systematisk slik at den

²Se blant annet Oxford Research (2015), Analyse av Forskningsløft i Nord. Lærdommer for nye satsinger.

legger til rette for læring. Nye virkemidler kan særlig være aktuelt for å utvikle den potensielle absorpsjonskapasiteten i bedrifter som innoverer basert på erfaring³.

Fordeling av midler

Kapasitetsløft vil bli fordelt etter nasjonal utlysning og konkurranse. Konsortier er søkere til kapasitetsløft. Kapasitetsløft må ha som utgangspunkt et regionalt engasjement og samarbeid, samt gode analyser av behov i regionen og muligheter et slikt løft kan gi. Løft bør ha en nasjonal begrunnelse i tillegg til den regionale.

Forskningsrådet finansierer maksimalt 50 % av godkjente prosjektkostnader i kapasitetsløft.

Pilar 3, Kunnskap og dialog

Forskningsrådet vil videreføre og styrke sin innsats som medspiller for regionale FoU-strategier og regionalt arbeid med forskningsbasert innovasjon. Samarbeidspartnere i arbeidet er fylkeskommunen og de regionale partnerskapene.

Begrunnelse

Arbeidet i pilar 3 skal styrke fylkeskommunene som samfunnsutvikler, i samarbeid med de regionale partnerskapene, og styrke samarbeidet mellom Forskningsrådet og fylkene. Å møte de omfattende samfunnsutfordringene som regional satsing tar utgangspunkt i krever kunnskap, både fra evaluering, forskning og erfaring, og dialog mellom aktører regionalt, nasjonalt og også internasjonalt. Forskningsrådet er i dialog med hovedaktørene i innovasjonssystemene og en forsterking og videreutvikling av denne dialogen vil styrke både det regionale og nasjonale arbeidet for forskningsbasert innovasjon. Smart spesialisering er en inngang til slikt regionalt arbeid med forskning og innovasjon. Arbeidet i pilar 3 skal legge til rette for videre samarbeid i mulig nye regionkonstellasjoner fra 2020.

Virkemidler – eksempler

- Møteplasser og læringsarenaer. Forskningsrådet vil være en aktiv samarbeidspartner for regionene og samskaper av møteplasser for kunnskapsspredning om regional innovasjon
- Analyser og evalueringer, herunder følgeevaluering av innsatsen i satsingen
- Dialogmøter med regionale utviklingsaktører
- Øke kunnskapen i Forskningsrådet om de ulike regionene gjennom oppdaterte kunnskapsgrunnlag
- Styrke dialogen mellom Forskningsrådet og fylkene, for å styrke koblingene mellom det regionale, nasjonale og internasjonale arbeidet
- Forskningsrådets rolle som medspiller i utvikling og implementering av regionale FoU-strategier gjennom analyser, deltagelse i de regionale partnerskapene og rådgivning
- Faglig samarbeid med forskningsprogrammet Forskning for forsknings- og innovasjonspolitik (FORINNPOL), forskerskolen for innovasjon, NORSI og andre relevante programmer og ordninger

³For mer om nye mobiliseringsvirkemidler og potensiell og realisert absorpsjonskapasitet, se Agderforskning rapport 5/2015.

Fordeling av midler

Midler vil bli lyst ut til analyse- og evalueringsoppdrag. Aktivitetene i pilar 3 skal komme hele landet til gode.

5. Internasjonalt samarbeid

Regional satsing skal knytte det regionale, nasjonale og internasjonale arbeidet for forskningsbasert innovasjon tettere sammen. Det må involvere nært samarbeid mellom de ulike enhetene internt i Forskningsrådet og god koordinering av mobiliseringsinnsatsen til nasjonale og regionale programmer og til EUs rammeprogrammer for forskning og utvikling. Spesielt vil god koordinering med de regionale EU-nettverkene være sentralt.

Forskningsrådet vil videreutvikle vårt samarbeid med RIS3-plattformen i Sevilla, for på den måten å knytte det nasjonale arbeidet til EUs arbeid for å koble regional utvikling, forskning og innovasjon.

Fylkeskommunene er involvert i Interreg, Eurostars og andre internasjonale samarbeid og den regionale satsingen bør trekke på og understøtte dette arbeidet.

6. Kjønnbalanse og kjønnsperspektiv

Arbeid med og oppmerksomhet om kjønnbalanse og kjønnsperspektiver er begrunnet i behovet for bredde i kompetanse og faglige perspektiver, som igjen kan bidra til kreativitet og økt kvalitet. Forskningsrådet vil videreføre og videreutvikle arbeidet fra VRI for å styrke kvinners deltakelse i innovasjonsprosessene og sikre at kjønnsperspektivet blir inkludert i de valgene som blir gjort innenfor satsingen, for eksempel ved valg av næringer å jobbe innenfor. Deltakelsen i programmet bør på alle nivå og i alle viktige prosesser være kjønnsmessig balansert.

7. Kommunikasjon og formidling

Eksempler på resultater av forskning, nye samarbeid og mulighetene i forskningssamarbeid er inspirerende for nye aktører og øker slik effekten av mobiliseringsarbeidet. Forskningsrådet forventer at prosjekter som får støtte fra programmet har konkrete planer for formidling. Forskningsrådet skal aktivt videreformidle resultater fra og aktiviteter i prosjektene, samt utarbeide egne saker. Forskningsrådet vil legge vekt på å få fram saker som viser utvikling over tid og langsiktige effekter av mobiliseringsarbeidet, i samarbeid med de virkemidlene regional satsing mobiliserer til.

8. Budsjett

Forskningsrådets ambisjon er en satsing på 100 millioner kroner per år. Budsjettforslag for 2017 er spilt inn tilsvarende nullvekst fra 2015 til VRI og Forskningsløft i Nord. Det vil si til Kommunal- og moderniseringsdepartementet (84 millioner), Kunnskapsdepartementet (6 millioner), Nærings- og fiskeridepartementet (9 millioner) og Landbruksdepartementet (2 millioner).

Midler til videreføring av forskerskolen NORSI ligger også innenfor budsjettforslaget.

Det er krav om 50 % regional medfinansiering i pilar 1 og 2.

9. Forholdet til andre relaterte virkemidler i Forskningsrådet

Mobiliseringsvirkemidlene mobiliserer direkte og indirekte til virkemidler som næringsph.d., SkatteFUNN, regionale forskningsfond (RFF), BIA, H2020 og andre innovasjonsprogrammer. Kompetansemeglere mobiliserer også til Innovasjon Norge og samarbeid med Innovasjon Norge-kontorene regionalt er avgjørende. Næringshager, inkubatorer og kunnskapsparke kan ha roller som kompetansemeglere, i tillegg til personer tilknyttet klyngeorganisasjoner og forsknings- og utdanningsmiljøer. Samarbeid med regionale og tematiske EU-nettverk, som mobiliserer spesielt til Horisont 2020, er svært relevant.

Kapasitetsløft må være samarbeidsprosjekter og må spille godt sammen med andre virkemidler. Særlig relevante virkemidler er i tillegg til regionale utviklingsmidler blant annet institusjonsstøtte og bedriftsrettede midler gjennom Regionale forskningsfond, strategiske høgskoleprosjekt, klyngeprogrammet Norwegian Innovation Clusters, Innovasjon Norges midler til kompetanseheving, SIVAs næringshager og kunnskapsparke, etc. Kapasitetsløft skal legge grunnlag for økt deltagelse i virkemidler nasjonale og internasjonale virkemidler.

10. Monitorering og evaluering

Regional satsing er foreløpig planlagt for tre år, i påvente av regionreformen. I vurderingen av evalueringsbehov er likevel utgangspunktet at Forskningsrådet ser behov for denne typen arbeid også videre.

Forskningsrådet vil i pilar 1 mobilisering særlig vurdere resultater i form av flere søknader til regionale, nasjonale og internasjonale virkemidler, og aktiviteter i form av antall bedrifter som er involvert i aktiviteten. Prosjektene må utvikle handlingsplaner for tre år med årlig revisjon og konkretisering. Det må være muligheter for å justere "kursen" og virkemiddelbruk underveis. Satsingen skal mobilisere nye aktører og samtidig bistå aktører inn i nasjonale program. Det krever en differensiert innsats, som rapportering og evaluering må ta høyde for. Evaluering og monitorering skal gi innspill til mulig forbedring av arbeidet og hvilke arbeidsformer som er mest hensiktsmessige og effektive. Addisjonaliteten skal både være at bedriftene som har deltatt opplever at de har fått nye kontakter, har hatt nytte av samarbeid med forskningsmiljø og ser muligheter for å bruke forskning strategisk framover. Og det skal være søknader til regionale, nasjonale og internasjonale program. Betydningen av forhandlinger og samarbeid mellom Forskningsrådet og fylkeskommunen skal også bli evaluert.

I pilar 2 kapasitetsløft vil Forskningsrådet gjennomføre en nullpunktsundersøkelse og gjennomføre følgeevaluering av kapasitetsløftene. Det sentrale målekriteriet her er endring over tid, i retning av at både næringslivet og forsknings- og utdanningsmiljøene er bedre i stand til å samarbeide mer med hverandre. Forskningsrådet vil kreve søknader med tydelige mål, analyser av behov og muligheter for måloppnåelse. Forskningsrådet vil åpne for stor grad av dynamisk tilpasning til behovene og mulighetene i den enkelte region. Addisjonaliteten må her i stor grad vurderes kvalitativt, utfra den nullpunktsundersøkelsen som er gjort for hvert løft. Spesielt vil bedriftenes opplevelse av relevansen og kapasiteten i forskningsmiljøene og endring i opplevelsen av viktigheten av forskning være relevant å vurdere.

Analyse og evaluering vil også være integrert i satsingen gjennom pilar 3, kunnskap og dialog. Disse analysene og evalueringene vil være avgjørende for kontinuerlig forbedring av innsatsen og for videreutvikling og nyutvikling av virkemidler.

Samlet evaluering av innsatsen i regional satsing vil bli vurdert løpende og bør bli utført jevnlig.

ⁱ Kunnskapsdepartementet (2014). Strategi for forsknings- og innovasjonssamarbeidet med EU. Horisont 2020 og ERA.

ⁱⁱ Meld st.22 (2015-2016). Nye folkevalgte regioner – rolle, struktur og oppgaver

ⁱⁱⁱ Meld.st.14 (2014-2015). Kommunereformen –nye oppgaver til større kommuner.

^{iv} Nationale og regionale forsknings og innovasjonsstrategier for smart spesialisering (RIS3) er integrerte, stedsbaserte økonomiske endringsagendaer. For mer informasjon, se <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/home>